

RECENZII ȘI NOTIȚE BIBLIOGRAFICE

BOOK REVIEWS

Arhimandrit Casian Rușeț, *Instanțele de judecată ale Patriarhiei Române în secolul al XX-lea: Studiu canonic*, Presa Universitară Clujană, 2018, 437 p.

O teză de doctorat ca cea de față reprezintă o încununare a activității de cercetare științifică de mai mulți ani, în măsură să se înscrie ca o lucrare de referință în literatura de specialitate. În același timp, acest studiu canonic conferă autorului, Părintelui Arhimandrit Casian Rușeț, chezașia competenței depline în activitatea pe care o desfășoară în calitate de consilier la sectorul cultural, de coordonator al Oficiului Canonic-Juridic al Episcopiei Caransebeșului, și de lector universitar la catedra de Drept bisericesc în cadrul Facultății de Teologie.

Originalitatea și noutatea lucrării de față evidențiază strădania de a realiza o expunere privind disciplina bisericească în contextul unei analize comparative a evoluției instanțelor de judecată pe parcursul unui secol; iar dinamismul acesteia îl reprezintă cazuistica concretă abordată în studiile de caz. Iar pentru a împlini acest obiectiv, autorul a consultat fondurile arhivistice a trei eparhii din cuprinsul Patriarhiei Române.

Privind mai îndeaproape cuprinsul lucrării, reținem din *Introducere* elementele specifice acesteia, precum: importanța și actualitatea subiectului, obiectivele urmărite, metodele de lucru și perspectivele care urmează în desfășurarea expunerii.

Referitor la cuprinsul volumului, reținem că acesta este structurat în patru capitole și se prezintă într-o coerență ideatică menită să evidențieze și să adâncească aspectul istoric, canonic și juridic al instanțelor de judecată ale Patriarhiei Române de-a lungul vremii, dar cu specială abordare în secolul al XX-lea, când ea s-a definit canonic-juridic în modernitate, cu deschidere spre noile reglementări din secolul al XXI-lea.

În capitolul I, intitulat: „*Instanțele disciplinare în spațiul românesc până la Marea Unire din decembrie 1918*” (p. 21-157), autorul arată că necesitatea organizării canonice a instanțelor disciplinare s-a simțit dintru început, odată cu apariția păcatului în lume, care reprezintă o încălcare a ordinii lăsate de Dumnezeu în lume... Și astfel a apărut, cu timpul, și forma juridică în desfășurarea vieții bisericești, concretizată în instanțele de judecată a greșelilor celor chemați să-i conducă pe credincioși pe calea mântuirii.

Cât privește Biserica Ortodoxă Română, funcția judecătorească era exercitată la început de autoritatea episcopală. Clericii erau judecați de episcopi, iar cazurile mai grave de mitropoliți sau de sinod până în 1865, când a apărut Codul Civil al lui Cuza, când fărâdelegile clericilor erau judecate, în *Țările Române*, de instanțele civile. Judecata se făcea după Pravile și după legiurile canonice bisericești. De la Legea Organică din 1865 și până la criza bisericească din 1909 se remarcă o evoluție a instanțelor de judecată bisericești, precum apariția Consistoriilor Eparhiale în 1872.

Recenzii

În *Transilvania*, la început se utilizau normele disciplinare ale ierarhiei sârbești, iar Statutul Organic al Mitropolitului Andrei Șaguna va deschide o nouă epocă bisericească și va deveni orientativ în legislația ce va urma.

În continuare, autorul analizează structura legilor bisericești după Marea Unire, ce culminează cu Legea și Statutul Bisericii Ortodoxe Române din 1925.

Capitolul II: „*Instanțele de judecată în Patriarhia Română*” (p. 157-225) analizează instanțele de judecată din Patriarhia Română între anii 1925-1948. Apariția primei Constituții în 1923 are ca urmare apariția primei legi a cultelor și implicit a primului Statut pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române din 1925; precum și a Regulamentului instanțelor disciplinare ale Patriarhiei Române din 1926. Autorul acordă, în continuare, spații largi (p. 169-204) analizei instanțelor disciplinare și de recurs în concordanță cu viziunea juridică modernă, cu precizarea că în această concordanță nu trebuie să vedem o denaturare sau o viciere a tezaurului de credință și de practică a Bisericii, ci o reformulare a fondului canonic corespunzător spiritului modern. De fapt, mai departe, într-un subcapitol, autorul vine cu precizări de fond, arătând modul de interpretare a justiției bisericești în judecata divină (p. 204-217). „Toată dreptatea” (Matei 3,15) se îndeplinește numai dacă dreptatea se regăsește în iubirea lui Hristos, fiindcă menirea Bisericii nu este să pedepsească, ci să judece spre îndreptare și mântuire... „Chiar dacă regulamentele, prin natura lor tehnică au o preponderență militărească, Biserica este o comunitate a celor ce sunt legați între ei prin credință, lege dumnezeiască, ierarhie și Sfintele Taine, iar temelie de nezdruncinat este Iisus Hristos (I Corinteni 1,11). Dreptul bisericesc în aplicarea lui juridică nu-și poate permite să atenteze la știrbirea demnității umane, ci are responsabilitatea reclădirii memoriei pierdute” (p. 347).

Capitolul III: „*Instanțele de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române în perioada comunistă. Statutul Bisericii Ortodoxe Române din anul 1948*” (p. 225-283). Acest regulament este cel mai longeviv, funcționând peste 50 de ani. El „rămâne o emblemă a statorniciei Bisericii în anii cei mai grei ai secolului XX, și reprezintă o biruință a supraviețuirii vieții liturgice și sacramentale”.

Capitolul IV: „*Schimbări și evoluții în legiurile bisericești cu privire la instanțele de judecată după 1989*” (p. 283-339). Statutul Bisericii Ortodoxe Române din 1990 prezintă o sumă de amendamente aduse celui din 1948. Și mai departe, prevederile Statutului Bisericii Ortodoxe Române din 2007 deschide noi perspective statutare și reglementare ce își găsesc finalitatea în noul Regulament al Autorităților Canonice, Disciplinare și al Instanțelor de Judecată ale Bisericii Ortodoxe Române din 2015.

Concluziile studiului (p. 339-340) sintetizează întregul periplu parcurs, cu evidențierea principalelor aspecte ce se constituie ca elemente esențiale ale dezbaterii subiectului.

Anexele de la sfârșitul studiului (p. 373-437) întregesc valoarea lui documentară, iar bibliografia, bogată și de foarte bună calitate, dovedește o bună informare și orientare în literatura de specialitate și în problemele complexe pe care le ridică subiectul tratat.

Forma de expunere este adecvată lucrărilor științifice, tratând problemele la un nivel superior, dovedind capacitate de analiză și sinteză în dezbaterile variatelor aspecte ale dreptului bisericesc, precum și echilibrul în problemele controversate, încât putem conchide că prin perspectiva nouă în care abordează tema, prin calitățile deosebite de fond și de

formă de expunere, prin bogăția ideilor și implicațiilor pe care le sugerează, ca și prin metoda riguroasă de studiu, lucrarea *Părintelui Arhimandrit Casian Rușeț* se înscrie ca o contribuție importantă în domeniu.

Sorin COSMA

Lucian Zenoviu Bot, *Dinamica unității ecleziale. Comuniunea și comunitățile*, Presa Universitară Clujeană, 2017, 410 p.

Caracterul militant și de-a dreptul agresiv al secularismului din societatea postmodernă, ca și frământările spirituale aflate în derută și confuzie, determină tot mai mult apelul la eclesiologie, încât variatele aspecte eclesiologice constituie obiectivul studiilor biblice, patristice, moral-spirituale, canonice și mai ales pastoral-misionare, ce se săvârșește „în nomine Christi” și „în nomine ecclesiae”.

În acest context, studiul de față își propune să recupereze gândirea spiritualității patristice, evidențiind una din problemele gândirii Dascălilor Bisericii, și anume: *cum este înțeleasă unitatea Bisericii*. Autorul precizează în acest sens că nu-și propune să explice „esența” Bisericii, nici să lămurească ontologia relațiilor intercomunitare sau semnificația misiunii Ortodoxiei, ci să descrie dinamica unei unități ecleziale prin afirmarea comuniunii katolice și a sobornicității comunitare.

Prezenta cercetare are o întreită coordonare și se întemeiază pe trei premise fundamentale. În primul rând, caracterul triadologic al eclesiologiei, în sensul că învățătura despre Biserică este dependentă dogmei Sfintei Treimi și decurge din aceasta. În al doilea rând, antinomia eclesiologiei, în sensul că ekklesia nu poate fi descrisă doar ca realitate cerească sau doar ca experiență pământească atâta timp cât istoria și eshatonul formează o simbioză în Biserică, încât singura modalitate de a evita tendințele monofizite sau nestoriene recurente în eclesiologia actuală, este recunoașterea și cultivarea antinomiilor biblice și patristice. În al treilea rând, dimensiunea integratoare a eclesiologiei, în sensul că studiul unității ecleziale implică toate aspectele teologice, deopotrivă liturgice, canonice, pastorale, sau ale oricărei discipline științifice.

Referindu-ne la *structura lucrării*, în rezumat, vom spune că primele trei capitole dezvoltă tema unității Bisericii în baza textelor patristice și liturgice, iar cea de-a patra secțiune face analiza eclesiologiei contemporane așa cum apare ea în dialogurile bilaterale, în dialogul multilateral, precum și în opera Mitropolitului Ioannis Zizioulas și în opera Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae.

În detaliu, primul capitol se intitulează „*Sfânta Treime și unitatea Bisericii și viziunea Părinților Capadocieni. Premisele trinitare ale eclesiologiei răsăritene*”.

Cercetarea este restrânsă la textele sfinților Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz și Grigore de Nyssa, întrucât învățătura ortodoxă despre Sfânta Treime s-a cristalizat datorită eforturilor acestora. Primul subcapitol detaliază concepția Sfinților Vasile cel Mare și Grigorie de Nazianz privind unitatea Dumnezeiască, arătând asemănările și deosebirile dintre teologhisirea celor doi Părinți ai Bisericii, cu precizarea că valoarea lor creatoare este reliefată atunci când textele sunt citite împreună, în duhul Bisericii. Cel de al doilea subcapitol intitulat: *Sfânta Treime și unitatea creației după Sfinții Grigore de Nyssa și*